

Министерство Образования и Науки Республики Татарстан
Исполнительный комитет Сармановского муниципального района
МБОУ "Кавзияковская ООШ "

УТВЕРЖДЕНО

Директор школы

Фатихов Ш.М.
Приказ №59
от «28» 08.2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной язык» (Татарский)

для обучающихся 8 класса

село Кавзияково 2024

Пояснительная записка

Рабочая программа по родному (татарскому) языку для 8 класса составлена на основе федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования, на базе примерной программы основного общего образования и учебного плана МБОУ «Кавзияковская ООШ» на 2024-2025 учебный год, утверждённого приказом № 59 от 28.08.2024 г. Программа рассчитана на 3 часа в неделю. Всего 102 часов. Уровень обучения базовый.

Примечание: На основании положения муниципального бюджетного образовательного учреждения «Кавзияковская основная общеобразовательная школа» «О структуре, порядке разработки и утверждения рабочих программ, учебных курсов и предметов муниципального бюджетного образовательного учреждения «Кавзияковская основная общеобразовательная школа» Сармановского муниципального района РТ», рассмотренного на педагогическом совете от 23.08.2016 г., протокол № 1, утвержденного положения. Приказом директора № 64 от 23.08.16 г., в случае совпадения уроков с праздничными и каникулярными днями, программу выполнить согласно п. 5.2 данного положения

Учебное пособие: "татарский язык: 8 класс: учебное пособие для общеобразовательных организаций на татарском языке. Учебник для 8 класса татарской средней общеобразовательной школы /М. З. Закиев, Н.В. Максимов.- Казань: Татарское книжное издательство, 2015.

Цель: реализация требований Федерального государственного стандарта, создание у учащихся лингвистических (языковых), коммуникативных (коммуникативных), культурологических (культурных) компетенций в области национальной культуры. Развитие самосознания, воспитание нации, любви к Родине, чувства гордости и гражданственности.

Задачи:

- систематизация знаний учащихся по фонетической, орфоэпической, орфографической, лексической, грамматической основам татарского языка, продолжение обучения в более сложных формах;
- развитие возможностей творческого и самостоятельного мышления учащихся, умение аргументировать свое мнение;
- участвовать в теледебатах и грамматических мероприятиях;
- обучение татарскому литературному языку нормам и стилистическим возможностям, умению их использовать;
- языкознание-приобщение к культуре, языкознанию и культурному единству; изучение языка и культуры; воспитание уважения к духовному наследию татарского и других народов.

Аңлатма язуы

8 нче класс өчен ээ рrogramмасы түбәндәге дәүләт документларына нигезләнеп төзелде:

1. Төп гомуми белем бирүнең Федераль дәүләт белем бирү стандарты (Россия Мәгариф һәм Фән министрлыгында 2010 нчы елның 17 нче декабрь боерыгы 1897 нче номер белән расланган, РФ Юстиция Министрлыгында 19644 нче регистрацион номеры белән 2011 нче елның 1 нче февралендә теркәлгән).
2. «Россия Федерациясенең мәгариф турындагы» федераль законы №273-ФЗ, 29.12.2012
3. Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районы МБББУ «Кәүҗияк төп гомуми белем мәктәбе»нең 2023 – 2024 нче уку елына педагогик совет утырышында каралган һәм 22.08.2023 нче елгы № 35 нче карары белән расланган укуыту планы (беркетмә №1, 24.08.2022)

Уку фәненең уку планында тотканурыны

ТРның гомумбелем мәктәпләре өчен чыгарылган базис уку-укуыту планы буенча татар телен укуыту фәненең мәҗбүри өлешендә (база дәрәҗәсе) өйрәнелә. Сарман муниципаль районы МБББУ «Кәүҗияк төп гомуми белем мәктәбе»нең 2022 – 2023 нче уку елына 1-9 нчы класслар өчен төзелгән укуыту планында 8 нче сыйныфка туган телдән атнага 2 сәгать каралган. Барысы 70 сәгать. Эш программасында уку елы дәвамында татар теленнән 70 дәрәс үткәрү планлаштырыла.

Искәрмә: МБББУ «Кәүҗияк төп гомумбелем бирү мәктәбе»нең педагогик киңәшмәсендә каралган һәм директор приказы № 51, п.5.2 23.08.2016 белән расланган «О структуре, порядке разработки и утверждения рабочих программ, учебных курсов и предметов МБОУ «Кавзияковская ООШ» Сармановского муниципального района РТ» дигән положениесе нигезендә бәйрәм көннәргә һәм каникулларга туры килгән дәрәс материалларын кабатлау өчен бирелгән сәгатьләренә, охшаш темаларны берләштерү хисабына укуытыла.

Уку әсбабы: «Татар теле: 8 нче сыйныф: татар телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбе 8 нче сыйныфы өчен дәрәслек /М.З.Зәкиев, Н.В.Максимов.- Казан: Татарстан китап нәшрияты, 2015.

Максат: Федераль дәүләт стандарты таләпләрен тормышка ашыру белән бергә, укучыларда лингвистик (тел), коммуникатив (аралашу), милли мәдәният өлкәсенә караган культурологик (мәдәни) компетенцияләр булдыру. Укучының үзәңн үстерү, миллиәтне, ватанны яратырга өйрәтү, горурлык һәм гражданлык хисләре тәрбияләү.

Бурычлар:

-укучыларның татар теленең фонетик, орфоэпик, орфографик, лексик, грамматик нигезләреннән алган белемнәрен системалаштыру, катлаулырак формаларда өйрәтүне дәвам итү;

-укучыларның ижади һәм мөстәкыйль фикерли алу мөмкинлекләрен үстерү, үз фикерләрен дәлилләргә күнектерү;

-телендә грамматик чараларын сөйләм процессында куллануга ирешү;

- татар әдәби тел нормаларын һәм стилистик мөмкинлекләрен ачык күзаллауга, аларны тиешенчә куллана белүгә өйрәтү;

-телендә милли –мәдәниятнең чагылышы булуын, тел һәм тарих бердәмлеген аңлату; татар теленең милли-мәдәни үзгәргән төшендерү;

татар һәм башка халыкларның рухи мирасына ихтирам тәрбияләү.

Создание и совершенствование универсальных учебных действий учащихся (УУД) приводит к дальнейшим результатам.

Личностные результаты:

- осознание роли татарского языка в нравственном, духовном и творческом становлении личности как основной национально-культурной ценности татарского народа.;
- воспитывать любовь к родному языку и чувство гордости за него, пробуждать желание и стремление работать в области сохранения и развития родного языка;
- знание состава словаря и грамматических, стилистических средств, необходимых для общения на родном языке, четкого, разностороннего выражения своих мыслей и чувств;
- умение использовать и связывать разговорную речь, связанную с типом и ситуацией общения;
- внимание к речи товарищей, наблюдение за своей речью, исправление ошибок, участие в дискуссии, обсуждение темы с использованием различных аргументов.

Метапредметные результаты:

- овладение всеми видами речи (слушание, понимание, чтение, письмо): понимание темы, основного и дополнительного мнения информации, относящейся к письменному и речевому языкам; умение правильно читать и понимать тексты, относящиеся к разным стилям и жанрам; умение собирать информацию из различных источников; умение правильно пользоваться словарями и электронными средствами; умение собирать, анализировать, обрабатывать и изменять материал, относящийся к отдельной теме.;
- основные функции татарского языка, его место среди других тюркских языков, культура, понимание тесной связи языка с обществом;
- создание основы научных знаний о родном языке, понимание взаимосвязи и отношения языковых слоев, ярусов;
- освоение основных понятий языкознания, формирование информации о его отраслях; язык и речь, виды речи, ситуации общения; язык речи, функциональные стили, язык художественной литературы; текст и его виды; основные единицы языка, их отличительные признаки, особенности использования в речи;
- знание основных стилистических мероприятий языка, литературных норм языка, норм речевой литературы, их правильность в речи научиться использовать;

- умение различать и анализировать языковые и речевые единицы; различать и сравнивать виды речи в зависимости от применения языковых и стилистических средств;
- различать художественные средства языка, знать их эстетические функции.

Предметные результаты:

- понимать, что татарский язык-это средство изучения и обучения другим предметам;
- выявление влияния языковых мероприятий на произведения художественной литературы, связав татарский язык с литературой; раскрытие специфики Языково-изобразительных мероприятий, присущих литературе того времени;
- учить язык логически писать, говорить содержание, план, конспект, резюме произведения, связанного с литературой, прочитанного или прослушанного;
- приобщение языка к культуре, уважение к богатству и красоте татарского языка, воспитание вкуса;

Укучыларның универсаль уку гамәлләрен (УУД) булдыру һәм камилләштерү алдагы нәтижеләргә китерә.

Шәхси нәтижеләр:

- татар теленең татар халкы өчен төп милли-мәдәни кыйммәт булуын, ана телендә шәхеснең эхлакый, рухи һәм ижади яктан формалашудагы ролен аңлау;
- туган телгә мәхәббәт һәм аның белән горурлану хисләре тәрбияләү, туган телне саклау һәм үстерү өлкәсендә эшләргә теләк, омтылыш уяту;
- туган телдә аралашу, үз фикереңне һәм хисләреңне төгәл, анык, күпьяклы итеп белдерү өчен кирәкле булган сүзлек составын һәм грамматик, стилистик чараларны белү;
- аралашу төренә һәм ситуациясенә бәйле сөйләмне куллана һәм үзара бәйли белү;
- иптәшләренең сөйләменә игътибар итү, үзеңнең сөйләмеңә күзәтеп бәя бирү, хаталарны төзәтү, бәхәстә катнашу, төрле дәлилләр кулланып, тема буенча фикер алышу.

Метапредмет нәтижеләр:

- сөйләмиятнең барлык төрләрен (тыңлау, аңлау, уку, язу) үзләштерү: язма һәм сөйләм теленә караган мәгълүматның темасын, төп һәм өстәмә фикерен аңлау; төрле стильгә һәм жанрга караган текстларны дөрес уку һәм аңлау; төрле чыганақлардан мәгълүмат туплый белү; сүзлекләрдән һәм электрон чаралардан дөрес файдалана белү; аерым бер темага караган материалны туплый, анализлый, эшкәртә һәм үзгәртә белү;
- татар теленең төп функцияләрен, татар теленең башка төрки телләр арасында тоткан урынын, телнең мәдәният, жәмгыять белән тыгыз бәйләнешен аңлау;
- туган тел турындагы фәнни белемнәрнең нигезен булдыру, тел катламнарының, ярусларының үзара бәйләнешен һәм мөнәсәбәттен аңлау;
- тел белеменең төп төшенчәләрен үзләштерү, аның тармаклары турында мәгълүмат булдыру; тел һәм сөйләм, сөйләм төрләре, аралашу ситуацияләре; сөйләм теле, функциональ стильләр, матур әдәбият теле; текст һәм аның төрләре; телнең төп берәмлекләре, аларның аермалы билгеләрен, сөйләмдә кулланылу үзенчәлекләрен белү;
- телнең төп стилистик чараларын, телнең әдәби нормаларын, сөйләм әдәбе нормаларын белү, аларны сөйләмдә дөрес кулланырга өйрәнү;
- тел һәм сөйләм берәмлекләрен аера һәм анализлый белү; тел һәм стилистик чараларның кулланылышына бәйле рәвештә сөйләм төрләрен аера һәм чагыштыра белү;
 - телнең сәнгати чараларын аеру, аларның эстетик функцияләрен белү.

Предметара нәтижеләр:

- татар теленең башка фәннәргә өйрәнү һәм белем алу чарасы икәнен аңлау;

- татар телен әдәбият белән бәйләп, тел чараларының матур әдәбият әсәрләрендәге тәэсир көчен, сәнгатьлелеген булдыруда ролен ачыклау; чор әдәбиятына хас тел-сурәтләү чараларының үзенчәлекләрен ачу;
- телне әдәбият белән бәйләп, укыган яки тыңлаган әсәрнең эчтәлеген, планын, конспектын, резюмесын логик эзлекле итеп язарга, сөйләргә өйрәтү;
- телне мәдәният белән бәйләп, татар теленең байлыгына һәм матурлыгына хөрмәт, зәвык тәрбияләү;

Основное содержание программы

Язык и языкознание. Напомнить разделы языкознания (1ч.)

Повторение раздела фонетика, морфология.(3ч)

Диалог и монолог, прямая и косвенная речь. Умение выражать понятия диалога, реплики, прямой речи, косвенной речи, цитаты.(6 ч)

Общее понятие о сложном предложении. Сложносочиненные предложение. Союзное сложносочиненное предложение с фиксатором и бессоюзно-сложносочиненное предложение и их связующие средства, знаки препинания.

Умение различать сложносочиненных предложения, синтаксический анализ (5 ч)

Сложноподчиненные предложение. Синтетическое, аналитическое предложение, связывающие средства, знаки препинания.

Синонимичность сложноподчиненных предложений . Сложноподчиненные предложение и его смысловые виды. Умение различать сложноподчиненных предложений, синтаксический анализ (22 часа)

Умение различать сложноподчиненных предложений, синтаксический анализ (3 часа)

Сложные конструкции. Сложное с предложением. Сложное многослойное предложение. Сложное совместное предложение. Умение составлять схемы (9 часов)

Повторение сложных конструкций, синтаксический анализ. Умение различать сложные конструкции, синтаксический анализ. (2 часа). Уметь распознавать колесо, делать синтаксический анализ. (1 час)

Смысл и строение предложения, интонация и знаки препинания. Значение и строение предложения, интонация и постановка звуковых знаков (1 час)

Деловые бумаги и их образцы. Составление протокола (1 час)

Письменные работы. Диктанты. Работа над ошибками (16 часов)

Всего 70 ч.

Программаның төп эчтәлеге

Тел һәм тел гыйлеми. Тел гыйлеми бөлекләрен искә төшерү (1 сәгать)

Үткәннәрне искә төшерү. Кабатлау. Фонетика, морфология бүлеген кабатлау. (3 сәгать)

Диалог һәм монолог, туры һәм кыёк сөйләм. Туры сөйләм, кыёк сөйләм. Диалог, реплика, туры сөйләм, кыёк сөйләм, цитататөшенчәләрен аңлата белү. (6 сәгать)

Кушма жөмлө турында гомуми төшенчә. Тезмә кушма жөмлө. Теркәгечлө һәм теркәгечсез тезмә кушма жөмлө. Теркәгечлө һәм теркәгечсез тезмә кушма жөмлө, аларда бәйләүчө чаралар, тыныш билгеләре.

Тезмә кушма жөмлөләрне аера белү, синтаксик анализ ясау (5 сәгать)

Иярченлө кушма жөмлө. Төзелешө буенча синтетик, аналитик иярчен жөмлө, аларда бәйләүчө чаралар, тыныш билгеләре.

Иярченлө кушма жөмлөләр синонимлыгы. Иярчен жөмлө һәм аның мәгънә ягыннан төрлөрө

Иярченлө кушма жөмлөләрне аера белү, синтаксик анализ ясау (22 сәгать)

Иярченлө кушма жөмлөләрне гомумиләштереп кабатлау. Иярченлө кушма жөмлөләрне аера белү, синтаксик анализ ясау (3 сәгать)

Катлаулы төзелмәләр. Катлаулы кушма жөмлө. Күп тезмәлө катлаулы кушма жөмлө. Күп иярченлө катлаулы кушма жөмлө.

Тиндәш иярүлө күп иярченлө катлаулы Катлаулы төзелмәләрне аңлата, схемаларын ясый белү (9 сәгать)

Катлаулы төзелмәләрне кабатлау, синтаксик анализ ясау. Катлаулы төзелмәләрне аера белү, синтаксик анализ ясау. (2 сәгать)

Тезем. Теземне таний белү, синтаксик анализ ясау. (1 сәгать)

Жөмлөнөң мәгънәсө һәм төзелешө, интонация һәм тыныш билгеләре. Жөмлөнөң мәгънәсө һәм төзелешө, интонация һәм тыныш билгеләренөң куелышы (1 сәгать)

Эш кәгазьләре. Беркетмә язү. Эш кәгазьләреннән беркетмә яза белү (1 сәгать)

Язма эшләр. Диктантлар. Хаталарны анализлау төзәтү эшләре (16 сәгать)

Тәрбиянең эш программасын исәпкә алып,. һәр теманы өйрәнү өчен бирелгән сәгатьләр санын күрсәтеп, тематик планлаштыру. 8 сыйныф.

№	Бүлекләр темасы		“Мәктәп дәресе” программасы нигезендә тәрбия модуле
1	Тел һәм тел гыйлеми.	1	Белем бәйрәме көне уңаеннан дәрестә фидер алышу, баланың танып-белү эшчәнлеген активлаштыру; туган телгә хөрмәт тәрбияләү
2	Үткәннәрне искә төшерү. Кабатлау.	3	Халыкара грамоталылыкны тарату көне. Укучыларның дәрестә үз-үзләрен тотышының гомумкабул ителгән нормаларын үтәү,
3	Диалог һәм монолог, туры һәм кыек сөйләм. Туры сөйләм, кыек сөйләм.	6	Экологик тәрбия. Сәламәтлек һәм сәламәт яшәү рәвешен пропагандалау дәрестәре. Милли тәрбия.. Татар халкының горелф-гадәтләрен барлау Патриотик тәрбия. 1941-45 нче елларда совет халкының Бөек Ватан сугышында жинүе.Хәтер дәресе
4	Кушма жөмлә турында гомуми төшенчә. Тезмә кушма жөмлә. Теркәгечле һәм теркәгечсез тезмә кушма жөмлә. Теркәгечле һәм теркәгечсез тезмә кушма жөмлә, аларда бәйләүче чаралар, тыныш билгеләре.	5	Әхлак тәрбиясе. Укучыларда намуслылык сыйфатларын формалаштыру Хезмәт тәрбиясе. һәр һөнәр дә файдалы Акыл тәрбиясе.

5	Иярченле кушма жөмлө. Төзелеше буенча синтетик, аналитик иярчен жөмлө, аларда бәйләүче чаралар, тыныш билгеләре. Иярченле кушма жөмлөләр синонимлыгы. Иярчен жөмлө һәм аның мәгънә ягыннан төрләр	22	Милли тәрбия. Бөтендөнья сәламләү көне. Аралашу дәресе. Патриотик тәрбия. Халыкның милли үзенчәлегендә Ватанга мәхәббәт тәрбияләү Экологик тәрбия. Туган як табигатен саклау
6	Иярченле кушма жөмлөләрне гомумиләштереп кабатлау.	3	Әхлакый тәрбия. Интернет челтәрендә мәктәп укучыларының бөтенроссия куркынычсызлык дәресе. Фән олимпиадалары
7	Катлаулы төзелмәләр. Катлаулы кушма жөмлө. Күп тизмәле катлаулы кушма жөмлө. Күп иярченле катлаулы кушма жөмлө. Тиндәш иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлө. Тезем.	12	Милли тәрбия. Бөтендөнья сәламләү көне. Аралашу дәресе. Патриотик тәрбия. Халыкның милли үзенчәлегендә Ватанга мәхәббәт тәрбияләү Экологик тәрбия. Туган як табигатен саклау
8	Жөмләнең мәгънәсе һәм төзелеше, интонация һәм тыныш билгеләре	1	Ватан Геройлары Көне. Батырлык Дәресе
9	Бәйләнешле сөйләм үстерү	17	Әхлак тәрбиясе. Кул хезмәте көне. Дәрес-инша. - Проект эшчәнлеген дәресе Милли тәрбия. Татар халкының милли бәйрәмнәре. Патриотик тәрбия. Үлгәннәрнең каберен, исәннәрнең кадерен бел.
	Барлыгы	70	

Календарь-тематик планлаштыру

	Дәреснең темасы һәм бүлектәре	Дәр ес сан ы	Уку-уқыту эшчәнлеген төрләре	Үтәлеш	
				план	факт
1	Тел һәм тел гыйлеми. Кереш.	1	Тел гыйлеминең бүлектәрен искә төшерү. Аларның нәрсә өйрәнүләрен кабатлау.	5.09	
2	Үткәннәрне искә төшерү.	1	Фонетика, морфология бүлеген кабатлау	6.09	
3	Үткәннәрне кабатлау.	1	Гади жөмлө синтаксисын кабатлау	7.09	
4	Диктант №1	1	Грамоталылык дәрәжәсен тикшерү максатында.	13.09	
5	Язма эштәгә хаталарны төзәтү эше. Диалог һәм монолог	1	Ике яки берничә кешенең үзара сөйләшүе диалог дип аталу. Аерым кешеләрнең диалог эчендәгә сүзләренен реплика дип йөртелүе.	14.09	
6-8	Туры һәм кыёк сөйләм турында гомуми мәгълүмат.	3	Сөйләмнең ике төрле: телдән һәм язма рәвештә булуы. Сөйләмне башкаручының сөйләүче яки автор дип аталуы. Үзгәртелмичә кулланылган чит сөйләмнең туры сөйләм дип, ә үзгәртелеп кулланылган чит сөйләмнең кыёк сөйләм дип аталуы. Язма әсәрләрдән алынган туры сөйләмнең цитата дип аталуы.	15.09 20.09	
9-10	Туры сөйләм янында тыныш билгеләре.	2	Туры сөйләмнең куштырнаклар эченә алынуы. Туры сөйләм янында тыныш билгеләре куюның өч төргә бүленүе.	21.09 26.09	
11	Диалогта тыныш билгеләре	1	Диалогта һәр репликаның кызыл юлдан һәм сызык куеп язылуы	27.09	
12-14	Туры сөйләмне кыёк сөйләмгә әйләндерү.	3	Туры сөйләмне кыёк сөйләмгә әйләндерү үзенчәлекләре белән таныштыру	28.09 3.10 4.10	
15-16	Туры сөйләмле жөмлөгә синтаксик анализ	2	Туры сөйләмле жөмлөгә синтаксик анализ ясый белү	5.10 10.10	
17	БСҮ. Ижади изложение №1	1	Ижади фикер йөртү сәләтен үстерү максатында	11.10	
18	Изложение сыйныфта тикшерү, хаталарны төзәтү	1	Хаталарны анализлау, бергәләп тикшерү максатында	12.10	
19	Кушма жөмлө турында гомуми төшенчә.	1	Ике гади жөмлөдән торган жөмлөнөң кушма жөмлө дип аталуы.	17.10	
20	Тезмә кушма жөмлө турында гомуми төшенчә.	1	Үзара тезү юлы белән бәйләнгән жөмлөләрдән торган кушма жөмлөнөң тезмә кушма жөмлө дип аталуына төшендерү, теркәгечле тезмә кушма жөмлө , теркәгечсез тезмә кушма жөмлө төрләрен	18.10	

			аңлату.		
21-23	Теркәгечле һәм теркәгечсез тезмә кушма жөмлө.	3	Кушма жөмлөдәге гади жөмлэләрне үзара бэйли торган тезүче теркәгечләр: жыючы, каршы куючы, бүлүче теркәгечләр булуы.	19.10 24.10 25.10	
24-26	Теркәгечле тезмә кушма жөмлэләрдә тыныш билгеләре.	3	Теркәгечле тезмә кушма жөмлө эчендәге гади жөмлэләрнең бер-берсеннән өтер белән аерылуы.	26.10 7.11 8.11	
27-29	Теркәгечсез тезмә кушма жөмлэләрдә тыныш билгеләре.	3	Теркәгечсез тезмә кушма жөмлэләрдә, гади жөмлэләрне аеру өчен, өч төрле билге куллану: өтер, нокталы өтер, сызык.	9.11 14.11 15.11	
30	Диктант№2	1	Грамоталылык дәрәжәсен тикшерү	16.11	
31	Иярченле кушма жөмлө турында гомуми төшенчә.	1	Үзара ияртү юлы белән бэйләнгән жөмлэләрдән торган жөмләнең иярченле кушма жөмлө дип, ияреп килгәнә – иярчен жөмлө, ә ияртеп килгәнә баш жөмлө дип аталуы.	21.11	
32-35	Синтетик иярчен жөмлө. Синтетик иярчен жөмлэләр янында тыныш билгеләре.	4	Баш жөмлөгә үзенә хәбәре составындагы чаралар ярдәмендә ияргән, шунлыктан аңа керешеп киткән жөмләнең синтетик иярчен жөмлө дип аталуы. Синтетик иярчен жөмлө белән баш жөмлө арасына бер генә билге – бары тик өтер генә куелу.	22.11 23.11 28.11 29.11	
36-37	Бэйләнешле сөйләм үстерү. Сочинение	2	Бэйләнешле сөйләм күнекмәләрен үстерү, камилләштерү. Бердәм республика тестлаштыруына әзерлек	30.11 5.12	
38-39	Аналитик иярчен жөмлэләр.	2	Баш жөмлөгә үзенә составында тормый торган чаралар ярдәмендә ияргән жөмлэләрнең аналитик иярчен жөмлө дип аталуы. Аналитик иярчен жөмлэләрнең баш жөмлөгә мөнәсәбәтле сүзләр, теркәгеч һәм теркәгеч сүзләр, көттерү интонациясе белән бэйләнүе.	6.12 7.12	
40-42	Аналитик иярчен жөмлэләр янында тыныш билгеләре.	3	Баш жөмлөгә парлы мөнәсәбәтле сүзләр һәм ияртүче теркәгечләр ярдәмендә бэйләнгән иярчен жөмлэләр янында өтер куелу. Баш жөмлөгә көттерү паузасы белән бэйләнгән иярчен жөмлө алдыннан һәрвакыт ике нокта куелу.	12.12 13.12 14.12	
43	Контроль диктант№3	1	Грамоталылык дәрәжәсен тикшерү максатында.	19.12	
44-46	Аналитик һәм синтетик иярченле кушма жөмлэләрне кабатлау.	3	Аналитик һәм синтетик иярченле кушма жөмлэләрне аера белү.	20.12 21.12 26.12	
47-48	Иярченле кушма жөмлэләр синонимлыгы.	2	Синонимик иярченле кушма жөмлэләрдә мәгънә, нигездә бер үк булуы, иярчен жөмлэләрнең дә бер үк мәгънәле сорауга җавап бирүләре.	27.12 28.12	
49	БСҮ. Контроль изложение№2	1	Катлаулы план нигезендә эчтәлекне төгәл итеп бирү.	9.01	
50-51	Иярчен ия жөмлэләр.	2	Иярчен ия жөмләнең баш жөмләнең иясе урынына килүе һәм кем? нәрсә? сорауларына җавап бирүе	10.01 11.0	

52-53 54-55	Иярчен хэбэр жөмлэлэр. Иярчен ия жөмлэлэр.	2 2	Иярчен хэбэр жөмлөнөң баш жөмлөнөң хэбэре урынында килүе һәм нинди? Нэрсэ? Нэрсэдэн? Кемгэ? Күпме? сорауларына жавап булуы. Иярчен ия жөмлөнөң баш жөмлөнөң иясе урынына килүе һәм кем? нэрсэ? сорауларына жавап бирүе	16.01 17.01 18.01 23.01	11
56-57	Иярчен тэмамлык жөмлэлэр	2	Иярчен тэмамлык жөмлөнөң баш жөмлөнөң тэмамлыгы урынында килүе һәм кемне? нэрсәне? нэрсэгэ? кемгэ? кемнэн? нэрсэдэн? 21.01кемдэ? нэрсэдэ? сорауларына жавап бирүе	24.01 25.01	16
58-59	Иярчен аергыч жөмлэлэр.	2	Иярч23.01ен аергыч жөмлөнөң баш жөмлөнөң аергычы урынында килүе һәм 28.01нинди? кайсы? кемнең? сорауларына жавап бирүе.	30.01 31.01	18
60	Диктант№4	1	Грамоталылык 30.01дэрэжэсен тикшерү максатында.	01.02	23
61-62	Иярчен вакыт жөмлэлэр.	2	Иярчен вакыт жөмлөнөң баш жөмлэдэгэ эш яки хэлнең вакытын белдерүе һәм кайчан? кайчаннан бирле? кайчанга чаклы? сорауларына жавап бирүе	6.02 7.02	26
63-64	Иярчен урын жөмлэлэр.	2	Иярчен урын жөмлөнөң баш жөмлэдэгэ эш яки хэлнең урынын белдерүе һәм кайда? кайдан? кая? кебек сорауларга жавап булуы.	8.02 13.02	30
65	Беркетмэ язарга өйрөнү.	1	Эш кэгазылэре үрнэклэре белэн танышуны дэвам итү	14.02	1
66-67	Иярчен рэвеш жөмлэлэр.	2	Иярчен рэвеш жөмлөнөң, баш жөмлэдэгэ эш яки хэлнен рэвешен белдерүе һәм ничек? ни рэвешле? кебек сорауларга жавап булуы.	15.02 20.02	6
68-69	Иярчен күлэм жөмлэлэр.	2	Иярчен күлэм жөмлөнөң баш жөмлэдэгэ эш яки хэлнең күлэмен белдерүе һәм күпме? никадэр? ни дэрэжэдэ? кебек сорауларга жавап булуы	21.02 22.02	8
70	Бэйлэнешле сөйлэм үстерү. Изложение №3	1	Катлаулы план нигезендэ эчтэлөкне төгэл итеп бирү.	27.02	13
71-72	Иярчен сэбэп жөмлэлэр.	2	Иярчен сэбэп жөмлөнөң баш жөмлэдэгэ эш яки хэлнең сэбэбен белдерүе һәм ник? нилектэн? ни сэбэпле? нэрсэ аркасында? кебек сорауларга жавап булуы	28.02 5.03	15
73-74	Иярчен максат жөмлэлэр.	2	Иярчен максат жөмлөнөң баш жөмлэдэгэ эш яки хэлнең максатын белдерүе һәм ни өчен? нинди максат белэн? кебек сорауларга жавап булуы.	6.03 7.03	20
75 76-77	Бэйлэнешле сөйлэм үстерү. Сочинение-хөкем йөртү. Иярчен шарт жөмлэлэр.	1 2	Бэйлэнешле сөйлэм кунекмэлэрен үстерү максатында Иярчен шарт жөмлөнөң баш жөмлэдэгэ эш яки хэлнен үтэлү-үтэлмэвенэ шарт булган эш яки хэлне белдерүе һәм нишлэсэ? ни булса? нинди шартларда? кебек сорауларга жавап булуы. белдерүе.	12.03 13.03 14.03	22 27 1

78-79	Иярчен аныклагыч жөмлөлөр Иярчен аныклагыч жөмлөлөр	1 1	Иярчен аныклагыч жөмлөлөрнөң төзелеше ягыннан аналитк төре булуы. Иярчен жөмлөнө баш жөмлөгә бәйләүче аналитик чаралар, тыныш билгеләре Иярчен аныклагыч жөмлөлөрнөң төзелеше ягыннан аналитк төре булуы. Иярчен жөмлөнө баш жөмлөгә бәйләүче аналитик чаралар, тыныш билгеләре	19.03 20.03	6 9	
80-81	Иярченле кушма жөмлөләрне гомумиләштереп кабатлау.	2	Бүлек буенча өйрәнелгәннәрне ныгыту. Кушма жөмлөләрне схемаларда күрсәтү күнекмәләре булдыру. Тыныш билгеләренен куелышы	21.03 2.04	13	
82-83	Бәйләнешле сөйләм үстерү. Сочинение	2	Бәйләнешле сөйләм күнекмәләрен үстерү, камилләштерү. Бердәм республика тестлаштыруына әзерлек	3.04 4.04	15	
84	Диктант№5	1	Грамоталылык дәрәжәсен тикшерү максатында.	9.04	20	
85	Катлаулы төзелмәләр турында төшенчә	1	Икедән артык грамматик нигезе булган жөмлө катлаулы төзелмә булуы	10.04	22.03	
86	Күп тезмәле катлаулы төзелмә	1	Үзара тезү юлы белән бәйләнгән катлаулы төзелмәнөң күп тезмәле катлаулы төзелмә булуы Тыныш билгеләренен куелышы	11.04		
87	Күп иярченле кушма жөмлө турында төшенчә. Тиндәш иярүле күп иярченле кушма жөмлө.	1	Гади жөмлөләрнөң үзара ияртү юлы белән генә бәйләнгән катлаулы төзелмәнөң күп иярченле кушма жөмлө дип аталуы. Тыныш билгеләренен куелышы. Ике жөмлөнөң бер баш жөмлөгә ияреп килеп, һәм ул жөмлөләрнөң икесе дә мәгънәләре буенча ике төргә караса, андый жөмлөләрнөң тиндәш иярүле күп иярченле кушма жөмлө дип аталулары. Тыныш билгеләренен куелышы	16.04		
88	Диктант №6	1	Грамоталылык дәрәжәсен тикшерү максатында.	17.04		
89	Бер-бер артлы иярүле күп иярченле кушма жөмлө.	1	Ике жөмлөнөң бер баш жөмлөгә бер-бер артлы ияреп килүләренен бер-бер артлы иярүле күп иярченле кушма жөмлө дип аталулары. Тыныш билгеләренен куелышы	23.04		
90	Берничә төр иярүле күп иярченле кушма жөмлө.	1	Күп иярченле кушма жөмлөдә жөмлөләр үзара тиндәш иярү, тиндәш түгел иярү, бер-бер артлы иярү юлы белән (кимендә ике төрле бәйләнеш) бәйләнсәләр, мондый жөмлөләрнөң берничә төр иярүле күп иярченле кушма жөмлө дип аталулары. Тыныш билгеләренен куелышы	24.04		
91	Контроль диктант №7	1	Грамоталылык дәрәжәсен тикшерү максатында.	25.04		
92	Иярченле кушма жөмлөләрне гомумиләштереп кабатлау.	1	Иярченле кушма жөмлөләр буенча өйрәнелгәннәрне ныгыту. Кушма жөмлөләрне схемаларда күрсәтү күнекмәләрен кабатлау, ныгыту.	1.05		
93-94	Бәйләнешле сөйләм үстерү. Контроль изложение Бәйләнешле сөйләм үстерү. Контроль изложение	2	Катлаулы план нигезендә эчтәлекне төгәл итеп бирү. Катлаулы план нигезендә эчтәлекне төгәл итеп бирү.	2.05 7.05		

95	Катнаш кушма жөмлө.	1	Гади жөмлөлөре узара тезү юлы белән дә, ияртү юлы белән дә бәйләнгән катлаулы төзелмәләрнең катнаш кушма жөмлө дип аталулары. Тыныш билгеләренең куелышы	8.05	
96	Катлаулы төзелмәләрне кабатлау, синтаксик анализ ясау	1	Гади жөмлөлөре узара тезү юлы белән дә, ияртү юлы белән дә бәйләнгән катлаулы төзелмәләрнең катнаш кушма жөмлө дип аталулары. Тыныш билгеләренең куелышы	14.05	
97	Бәйләнешле сөйләм үстерү. Сочинение	2	Бүлек буенча өйрәнелгәннәрне ныгыту. Кушма жөмлөләрне схемаларда күрсәтү күнекмәләре булдыру.	15.05 16.05	
98	Тезем.	1	Бәйләнешле сөйләм күнекмәләрен үстерү, камилләштерү. Бердәм республика тестлаштыруына әзерлек	21.05	
99-100	Жөмләнең мәгънәсе һәм төзелеше, интонация һәм тыныш билгеләре	2	Тиндәш кисәкләре яки тиндәш жөмлөләре күп булу аркасында бик нык жәенкеләндерелгән гади яки кушма жөмлөләрнең тезем дип аталулары. Тыныш билгеләренең куелышы	22.05 23.05	
102	Йомгаклау	1	Жөмләнең мәгънәсе һәм төзелеше, интонация һәм тыныш билгеләренең куелышы	28.05	

Укыту-методик комплекты

Укучылар өчен: “Татар теле: 8 сыйныф: татар телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы. М.З.Зәкиев, Н.В.Максимов.- Казан: Татарстан китап нәшрияты, 2015.

Методик ярдәмлек

Укытучы өчен:

1. «Татар телендә урта гомуми белем бирү мәктәпләре өчен татар теле һәм әдәбиятыннан үрнәк программалар:1-11”- Казан: Татарстан китап нәшрияты, 2011.
2. Урта мәктәп һәм гимназияләрдә татар телен укыту методикасы (Ф.С.Вәлиев, Г.Р.Саттаров. – Казан. “Раннур”, 2000)
- 3.Хәзерге татар әдәби теле. (Ф.С.Сафиуллина, М.З.Зәкиев. Казан, “Мәгариф”, 2005)
- 4.Диктантлар жыентыгы: Татар урта гомуми белем бирү мәктәпләренең 5-11 нче сыйныфлары өчен. Укытучылар өчен кулланма/З.Н.Хәбибуллина, Г.Ш.Нәбиуллина. - Казан: Мәгариф, 2006.
- 5.Татар теленнән изложениеләр жыентыгы: Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5-11 сыйныфлары өчен. Укытучылар өчен кулланма/ З.Н.Хәбибуллина, И.Г.Гыйләжев- Казан: Мәгариф,2003.
6. Татар теленең аңлатмалы сүзлеге. 3 томда. - Казан: Татарстан китап нәшрияты, 1977, 1979, 1981.

Гомумбелем күнекмәләрен бәяләүнең критерийлары һәм нормалары

Язма эшләрнең күләме һәм аларны бәяләү:

Сүзлек диктанты –30-35 сүз

Сүзлек диктантын бәяләү

1. Пөхтә язылган, хатасы булмаган эшкә “5” ле куела.
2. Бер орфографик хаталы эшкә “4” ле куела.
3. Өч орфографик хаталы эшкә “3” ле куела.
4. Биш орфографик хаталы эшкә “2” ле куела.

Контроль диктант- ел башында 130 сүз, ел ахырында 140 сүз

Контроль диктантны бәяләү:

1. Эш пөхтә башкарылса, хатасы булмаган эшкә “5” ле куела. (Бер – орфографик, ике пунктуацион хата булырга мөмкин.)
2. Ике орфографик, ике пунктуацион яки бер орфографик, дүрт пунктуацион хаталы эшкә “4” куела.
3. Дүрт орфографик, дүрт пунктуацион яки өч орфографик, алты пунктуацион хаталы эшкә “3” куела.
4. Алты орфографик, биш пунктуацион яки биш орфографик, сигез пунктуацион хаталы эшкә “2” куела.

Изложение текстның күләме

ел башында 350-400 сүз (180-200 –язма күләме)

ел ахырында 400-450 сүз (200-220- язма күләме)

Изложениене бәяләү

1. Тема тулысынча ачылган, фактик һәм техник хаталары булмаган, стиль бердәмлеге сакланган эшкә «5»ле куела. (Берорфографик, икепунктуацион яки ике грамматик хатасыбулырга мөмкин.)
2. Текстныңэчтәлегенә темага нигездә туры килсә, фактикне белдерүдә зур булмаган ялгышлыklar жибәрелсә, бер-ике фактик, бер-ике техник хатасы булса, ике орфографик, ике-өч пунктуацион, бер грамматик хатасы булган эшкә «4» ле куела.
3. Язмада эчтәлек эзлекле бирелмәсә, стиль бердәмлеге сакланмаса, өч фактик, ике-өч техник хатасы булса, өч орфографик, дүрт пунктуацион, ике грамматик хатасы булган эшкә «3» ле куела.
4. Эзлеклелек, стиль бердәмлеге сакланмаса, язма эш планга туры килмәсә, фактик һәм техник хаталары күп булса, орфографик хаталарның саны дүрттән, пунктуацион хаталарның саны биштән, грамматик хаталар саны өчтән артса, «2» ле куела.

Сочинениенең күләме һәм аны бәяләү

Ижади эшнең бер төре буларак, сочинение — укучының язма рәвештә үти торган эше. Ул бәйләнешле сөйләм үстерү күнекмәләре булдыруда зур әһәмияткә ия. Әдәби (хикәяләү, очерк, истәлек, хат, рецензия һ. б.), әдәби-ижади, өйрәтү характерындагы, ирекле, рәсемнәр нигезендә үткәрелә торган һәм контроль сочинениеләр була.

Сочинениене бәяләү

1. Язманың эчтәлегенә темага тулысынча туры килсә, фактик ялгышлары булмаса, бай телдә, образлы итеп язылса, стиль бердәмлеге сакланса, «5»ле куела. (Бер орфографик яисә ике пунктуацион (грамматик) хата булырга мөмкин.)
2. Язманың эчтәлегенә нигездә темага туры килсә, хикәяләүдә зур булмаган ялгышлыklar күзәтелсә, бер-ике фактик хата жибәрелсә, теле бай, стиль ягы камил булып, ике орфографик, өч пунктуацион (грамматик) яисә бер-ике сөйләм ялгышы булса, «4»ле куела.
3. Эчтәлекне бирүдә житди ялгышлар, аерым фактик төгәлсезлекләр булса, хикәяләүдә эзлеклелек югалса, сүзлек байлыгы ярлы булса, стиль бердәмлеге дөрес сакланмаган жөмлэләр очраса, өч орфографик, дүрт пунктуацион (грамматик) яисә өч-дүрт сөйләм хатасы булса, «3»ле куела.
4. Язма темага туры килмичә, фактик төгәлсезлекләр күп булып, план нигезендә язылмаса, сүзлек байлыгы бик ярлы булса, текст кыска һәм бер типтагы жөмлэләрдән торып, сүzlәр дөрес кулланылмаса, стиль бердәмлеге сакланмаса, биш орфографик, сигез пунктуацион (грамматик) яисә дүрт—алты сөйләм хатасы булса, «2»ле куела.

Тестны бәяләү

1.Тестның 90-100% дөрес башкарылган эшкә “5”ле куела.	2. Тестның 75-89% дөрес башкарылган эшкә “4”ле куела.
3.Тестның 65-74% дөрес башкарылган эшкә “3”ле куела.	4.Тестның 0-64% дөрес башкарылган эшкә “2”ле куела.

Өстәмә материал

- 1.Диктант текстлары.
2. Изложение текстлары.
- 3.Тестлар.

Өстәмә материал

ДИКТАНТ ТЕКСТЛАРЫ

Үткәннәрне тикшерү буенча контроль диктант №1
(уку елы башында үткәрелә торган язма эш тексты)
Китап язмышы – халык язмышы ул.

(Диктантлар жыентыгы. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5-11 нче сыйныфлар өчен. Казан, “Мәгариф”, 2006, 150 нче бит)

Әбәрә Гыйбадулла улы Кәримуллин - татар китабы тарихын өйрәнүче галим.

- Әбәрә ага, язма, басма сүз – кешелек дөньясы уйлап чыгарган иң бөек мөһимәтләрендә берсе.. бу мөһимәт ничек, кайчан барлыкка килгән? – дигән сораудан башлый әңгәмәне язучы Мөдәррис Әгъләмов.
- Беренче китап XI йөздә Кытайда басылып чыга. 1445 нче елдан башлап, бөтен Европага тарала. Татар телендә басылган беренче китап гарәп хәрефләре белән 1612 нче елда Лейпциг шәһәрендә чыга.
- Ә безнең Идел буендагы бабаларыбыз нинди китаплар укыганнар?
- Татарларга басма китап XIV гасырдан берле таныш, - ди галим. – Италиядә Шәрык илләрендә чыккан китаплар кинәл таралаган. Ләкин алар гарәп һәм фарсы телләрендә. Халык арасында шуңа күрә кулдан язылган китаплар күп булган. Әле хәзерге көнгә кадәр галимнәр кулъязма китапларны таба торалар. (119 сүз) (М.Әгъләмов)

Диктант №2

(Диктантлар жыентыгы. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5-11 нче сыйныфлар өчен. Казан, “Мәгариф”, 2006, 152 нче бит)

1. Шомлы хәбәрләргә төрәнгән майның егермесе житте. Кояшлы жылы яз инде байтак вакыт хакимлек итә, агачлар күптән инде яфрак ярган, үлән сабаклары шаулап буй үстергән, алмагач һәм шомыртларның ап-ак чәчәккә күмелгән бер мәле иде. (Г. Иделле).

2. Таң белән,

Офык алсулана.

Тып-тын өйләр, кырлар, үләннәр.

Көмеш чыклар кунган миләүшәләр

Күк башларын түбән игәннәр (Р. Вәлиева).

3. Язлар килә,

Кояш көлә,

Бар дөньяга

Нур бөркелә.

Аяз күктән,

Чут-чут итеп,

Жырчыкошлар

Тавышбирә. (Р. Вәлиева).

4. Иртәнир түктөрыпйөгерепкайттым да геркүтәрергәтотынган идем, әниәрләргәкереште. (Н.Акмалов).

Бирем. Кушмажөмләрнебилгеләргә.

Диктант №3

(уку елының 1нче яртыеллыгына административ контроль диктант тексты)

Яшенле яңгыр

(Диктантлар җыентыгы. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5-11 нче сыйныфлар өчен. Казан, “Мәгариф”, 2006, 155 нче бит)

Жәйге бөркү көннәр җиткәч, күктә төркем-төркем йөргән авыр болытлар ешрак күренәләр. Менә алар зәңгәр күкне дә, якты кояшны да каплай. Бер минут тынлык үтүгә, өрмә күтәрелә. Аннан, каты шаулап, яңгыр коярга тотына; яшен яшьни, күк күкри, күңелле яңгыр башлана. Жирдән югарыга күтәрелгән су пары, бик нык суынып, тамчыларга әйләнә. Һава агымы аларны астан өскә йөрткәнгә, тамчылар кечкенә боз кисәкләренә әвереләләр. Боз кисәге авырая һәм түбән төшә башлый. Жиргә җитәрәк, алар эри, һәм яңгыр барлыкка килә. Ә кайвакыт җиргә боз да ява.

Ә болыттагы тамчыларның, боз кисәкләренең хәрәкәте тукталмый. Алар, бер-берсенә тиеп, электр белән корылалар. Болытның өске катлавы уңай, ә аскысы кире электр корылмасы алып килгәнлектән, алар арасыннан очкын үтеп китә. Яшен яшьни. Яшен тирә-якны җылытканга, Һава бик тиз киңәя һәм шартлый. Күк күкри.

Кара болытлар таралгач салкынайта, сулыш алу җиңеләя. Яшенле яңгыр җирне дә, күкне дә юа.

(«Кем ул? Нәрсә ул?» китабы) (140 сүз)

3.Тестлар.

Диктант №4

Кышкы юлда

(Диктантлар җыентыгы. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5-11 нче сыйныфлар өчен. Казан, “Мәгариф”, 2006, 156 нчы бит)

Алдагы көндә сине ни көткәнне бервакытта да анык белә алмыйсың. Рушад та урман буендагы юлдан билгесезлеккә атлый.

Әнә кар диңгезе күк белән тоташкан урыннан тәгәрәп кенә кызгылт-сары кояш чыгып килә. Кояш җир йөзенә һәр көн үзенчә чыга, чөнки уз үзенә төсләрен кабатларга яратмый. Бүген ул каты бураннардан соң беренче мәртәбә күренә, шуңадыр кыяфәте арган, йончыган.

Иртәнге салкынча җил, иренеп кенә, басу өстеннән кар сыпырып йөртә. Ул кояш чыгуны тереклек дөньясына хәбәр итә. Кар дәрәҗәсе өстендәге салкынча тыгыз Һава аркылы узган кояш нурлары зәгыйфь саргылт төскә кергәннәр. Кояш тирәсендә ниндидер божра. Ул божра офыктагы аксыл томанга асып куелган кебек. Җил кар өстендә имән яфрактарын шудыртып йөртә. Имән яфрактары быел да коелып бетмәгән икән. Агач яфрагы коелып бетмәсә, елны авыр килә диләр. Сугыш беткәч, тагы нинди авырлык килер икән халыкка? Хәер, ел авыр, бик авыр. Тик хәзер үлем, кан кою гына юк. Шулай улар белән Рушад кар диңгезе өстеннән атлый. Башында бер уй һич тынгылык бирми: алда ниләр көтә аны?

(158 сүз) (М.Мәһдиев)

Диктант №5 (контроль) (“Иярчен кушма жөмләр” темасы буенча)

(Диктантлар жыентыгы. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5-11 нче сыйныфлар өчен. Казан, “Мәгариф”, 2006, 168 нче бит)

1. Сабир кайтып житә алмады: чана юлы төшмәгән иде әле. (М. Әмир). 2. Кәефе кырылу сәбәпле, соңгы кадарларга ул катырак, хәтта ачу белән сукты. 3. Төнлә сибәләп узган яңгыр комлы юлны чылатып өлгермәгән, шуңа күрә бу аз йөрелгән юл, вакыт- вакыт ком чүленә әйләнеп, безнең юлчыларны әледән- әле тоткарлый иде. 4. Өң буш булса да, күңеләң буш булмасын. 5. Билгеле: ул заманда авылда китап дигән нәрсә алай күп түгел иде әле. 6. Бу тәваккәллек аңа шулкадәр зур рәхәтлек бирде ки, аның шатлыктан тонган күзләре бернәрсә күрмиләр иде. 7. Кар өстенә учлап әнжә сипкәннәргә, дөнья мең төрле төсләргә кереп җемелди. 8. Сугыш узган якларда булгаладым. 9. Ботаклар битне сыдырмасын өчен, алар бик сак булдылар. 10. Язмышлар аерылуда үз гаебе дә барлыгы ачыклангач, егетнең йөрәге бигрәк тә сыкрап типте.

Бирем. Иярчен җөмлөләрнең төрләрен билгеләргә, схемада күрсәтергә.

Диктант №6 (“Күп иярченле кушма җөмлөләр” темасы буенча)

Колын

(Диктантлар жыентыгы. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5-11 нче сыйныфлар өчен. Казан, “Мәгариф”, 2006, 171 нче бит)

Жәй башында безнең жирән кашка колын алып кайтты.

Хәзер мин, бүтән уеннарымны онытып, көнөзгә колын тирәсендә бөтерелә башладым. Иртән торуга, иң беренче куанычымшул: ипи йомшагы эләктерәм дә колын янына чыгам. Баштаракул, мин янынакерүгә, тизрәканасынабарыпсыенаторганиде. Тора-бара ияләнде. Мин дөшкәч, колактарынтормызып, борылыпкарыторганбулды. Берәздән, матурборынтишекләренселкеткәләп, ипииснибашлады. Аннарыкөлтөсләзәңгәрсү-соры, хәтфәкисәгешикеллейомшакиреннәребеләнүчтөбөннәниписыныктарыэләктерепалыргаөйрәнде.

Өммикамалапәзәңгәрсатиннанмуенсатегепбиргәч, колынныңмуенынакечкенәгенәшөлдертагыпжибәрдек. Колынбашынселкеткәнсаен, улгажәпсөйкемлетавышларчыгара, әйтерсең, чың-чыңитеп, берьюлыәллә ни тиклекөмештәңкәкәела. (110 сүз) (Г. Бәширов).

Бирем. Күпиярченлекушмаҗөмләнәаерыпязарга, схемасынтөзәргә, төренкүрсәтергә.

Диктант №7

(2017-2018 нче уку елы арадаш аттестация эшенә контроль диктант тексты)

Көнбагыш дус

(Диктантлар жыентыгы. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5-11 нче сыйныфлар өчен. Казан, “Мәгариф”, 2006, 172 нче бит)

Кәрим сизенә килде: кояш белән көнбагыш арасында ниндидер уртаклык, яшерен бәйләнеш бар, чөнки бакчадагы дустанә кояш әйләнеше уңаена көнөзгә талгын гына борыла икән бит. Кояш иртән кай яктан чыкса, көнбагыш шул якка караган була. Кичләрен чуклы-чуклы башын кояш баешы ягына бора. Көнбагышның жанлы икәнлегенә ышанды Кәрим, шуңа күрә ул аны иң якын дустанә итеп таныды. Сентябрь җиткәч, беренче сыйныфка укырга бараачы хакында озаклап сөйләде. Дустанә аны бирелеп тыңлады. Көнбагышның дәү-дәү яфрактары кулларына орынганда, Кәрим сәер пышылдау ишетә: син тиздән мәктәпкә барасың, зур үсәсең.

Өлкәннәргә серләреңне сөйләсәң дә, алар сине күп вакыт аңлап бетермиләр. Кәрим шуңа төшенде: сөйләшер, серләшер өчен, көнбагыштан да яхшы һәм ышанычлы иптәш юк, чөнки ул алдашмый, үртәшми